

Heimans & Thijssse Stichting

■ NATUURBELEVING · NATUURSTUDIE · NATUURBEHOUD · NATUUREDUCATIE ■

NIEUWSBRIEF - NUMMER 52 - JULI 2017

VAN HET BESTUUR

Na het succesvolle symposium 'Wild of geordend?' van 2016 werken we nu hard aan het nieuwe symposium 'Bloemrijk of gifgroen?' dat op zaterdagmiddag 23 september 2017 in Utrecht zal worden gehouden. Ik hoop dat u allen komt: een folder over het symposium is bij deze Nieuwsbrief bijgesloten.

Op de jaarvergadering van het Algemeen Bestuur (AB) hebben we het bestuur fors uitgebreid. Als nieuw lid van het dagelijks bestuur is Martin Wasen benoemd. De nieuwe leden van het algemeen bestuur zijn: Marleen van der Ham, Bart van Tooren, Arnold van Vliet en Koos Biesmeijer. We willen het algemeen bestuur in de nabije toekomst een belangrijker rol geven. Zij zullen toezicht houden op het dagelijks bestuur maar zich ook gaan buigen over de lange-termijn strategie van de stichting. We namen met dank afscheid van Menno Schilthuizen, die aftreedt als AB lid omdat zijn bestuurstermijn na zes jaar verstreken is.

Op dezelfde jaarvergadering werd aan Maarten Smies (zie foto) en Herbert Kuyvenhoven (foto op bladzijde 6) de zilveren spreekwaaier uitgereikt voor hun jarenlange verdiensten voor de stichting.

Maarten heeft als bestuurslid vele jaren de uitreiking van de Heimans en Thijssse Prijs voorbereid en georganiseerd. Daarna heeft hij zich ingespannen om de

tijdschriftencollectie op orde te krijgen. Herbert heeft de website voor de stichting opgebouwd en een digitale catalogus ontwikkeld voor onze bibliotheek. Herbert en Maarten, ontzettend bedankt voor al het werk dat jullie hebben verzet!

De website van de stichting is inmiddels volledig vernieuwd. De nieuwe website is gebouwd door Florian Kuijper van het communicatiebureau De Lynx. In de vormgeving van de nieuwe website speelt het contrast tussen verleden en toekomst een sleutelrol. Zo komen onze twee hoofdtaken op een mooie manier tot uiting. Het is misschien aardig om eens naar de nieuwe website (heimansenthijsssestichting.nl) te gaan, als u dat al niet gedaan hebt.

Heel kortgeleden - op 8 mei - overleed Hans van Os, na een zwaar ziekbed en veel te jong. Hij was pas 67 jaar. Hij heeft zich als IVN'er geweldig ingespannen om de samenwerking tussen het IVN en onze stichting handen en voeten te geven. Bij de organisatie van het Heimansjaar was hij degene die een groot aantal initiatieven nam om aandacht voor Eli Heimans en Jac.P. Thijssse te vragen. Wij zijn in gedachten bij zijn vrouw en kinderen. Hans, we zullen je missen!

Er is ook goed nieuws. Inmiddels hebben we twee boekjes uitgegeven over de geschiedenis van de Nederlands natuurbescherming: een over Eli Heimans en een over de aankoop van het Naardermeer. Dik van der Meulen heeft zich nu bereid verklaard om voor deze serie ook een deeltje over het leven van Thijssse te schrijven. Met dit derde boek wordt het al echt een mooie serie die de moeite van het kopen of geven zeker waard is.

Frank Berendse (voorzitter)

**Bloemrijk
of gifgroen?**

SYMPOSIUM ZATERDAGMIDDAG 23 SEPTEMBER 2017
Leeuwenbergh, Servaasbolwerk, Utrecht

PIETER SCHROEVERS, TIJDGENOOT & LEERMEESTER

Pieter was geen actievoerder-van-de-barricaden, maar een genuanceerd denker die anderen bekend wilde maken met de principes van de ecologie en de begrippen 'over- en onderontwikkeling'.

Pieter Schroevers werd in 1970 actief voor het milieu bij de Kargadoor, een jongeren centrum aan de Oudegracht in Utrecht. Het was de tijd van 'aksie', de nasleep van de provotijd. Marieke Schroevers-Korver was er actief als Dolle Mina. Zij koppelde haar echtgenoot aan de werkgroep 'Milieuverwoesting', de latere Aktie Strohalm, die hem als expert-lid goed kon gebruiken. Pieter werkte toen als hydrobioloog bij het toenmalige Rijksinstituut voor Veldbiologisch Onderzoek ten behoeve van het Natuurbehoud (RIVON), nu Alterra.

Pieter was geen actievoerder-van-de-barricaden, maar een genuanceerd denker die anderen bekend wilde maken met de principes van de ecologie, met de begrippen 'over- en onderontwikkeling', hoe alles met alles samenhangt en dat 'weg' niet weg is. Het natuurgeoriënteerde establishment van die tijd was conservatief en gericht op natuurbescherming. Pieter was daar als wetenschapper kritisch over, legde uit dat er soorten natuur zijn en dat beleidsmakers de keuze moeten maken welke natuur we eigenlijk willen behouden. Ook stelde hij vragen naar de achterliggende oorzaken en plaatste deze in een mondiaal perspectief.

Zo schreef hij voorjaar 1970 het pamflet 'Je geld of je leven', het eerste milieumanifest waarin staalfabriek Demka, de industriële trots van het naoorlogse Utrecht, als grote vervuiler werd neergezet. Politiek gezien voelde hij zich het meeste thuis bij de PPR (gericht op ontwikkelingssamenwerking, milieu, ontwapening en een democratische economie) en de PSP (pacifistisch-socialistisch).

In 1975 richtten Marieke en Pieter Schroevers met anderen de Stichting Milieu Edukatie (SME) op. Pieters ideeën leverden nieuwe inhoud voor de natuureducatie in die tijd. Hij gaf het de dimensie van milieu-educatie.

Frits Hesselink, destijds directeur van SME en vriend van Pieter, noemt de diaserie 'Het ontstaan van het Nederlands landschap' de belangrijkste educatieve bijdrage van Pieter, maar ook 'Energiebalans', een compleet lesboek voor het voortgezet onderwijs. Een bijzondere publicatie van Pieter was 'Tekens langs het pad' (1991) over zijn voettocht langs de pelgrimsroute naar Santiago de Compostella, waarbij hij de tekst voorzag van zelfgemaakte tekeningen.

In die tijd werd Pieter ook gevraagd als lid van de Commissie Natuurbeschermingseducatie, waarin behoefte was aan 'mondiale denkers' voor het internationale perspectief op natuur en natuurbehoud.

Pieter had fantastische educatieve visies vanuit originele invalshoeken. Zo had hij een sterke inbreng in adviezen over de educatieve toepassing van de World Conservation Strategy (IUCN, 1980) in Nederland, over hermeneutische cirkels in het leerproces en over ontwikkelingssamenwerking. Maar het meest blijft ons bij hoe hij een lezing voor NME'ers hield over het heksenkruid in Amelisweerd.

We horen het hem nog zeggen: "Je kunt naar Amelisweerd gaan en daar het heksenkruid zien groeien: een standplaats onder de bomen, tussen andere kruiden. Mooi! Je kunt er ook heengaan, het heksenkruid plukken en thuis in een vaas zetten; een tijdje mooi. En je kunt je ook afvragen: waarom staat dit heksenkruid hier nog? Niet alleen omdat de standplaatsfactoren gunstig zijn maar ook omdat ons economische systeem het gelukkig nog tolereert dat er ruimte is voor zo'n plantje".

Pieter was jarenlang actief in de Heimans en Thijssse Stichting, als lid van de Commissie Activiteiten en Prijzen en als lid van het bestuur. In 2011 trad hij als bestuurslid af.

Pieter was aangenaam gezelschap. Hij was onze vriend en leermeester en iemand om nooit te vergeten; wij hebben nog steeds plezier van zijn denkwijzen.

*Ellen Leussink en Chris Maas Geesteranus
Foto: Sonja Bakker*

WERKEN AAN ONZE COLLECTIES

De hoeveelheid werk die vrijwilligers verzetten voor de collecties van de Heimans en Thijssse Stichting is indrukwekkend. Daarom besteden we daaraan nu aandacht.

Activiteiten door medewerkers van Archief en Bibliotheek van de Heimans en Thijssse Stichting

De ontstaansgeschiedenis en de activiteiten van bibliotheek en archief passeren de revue, met bijdragen van Jaap Zwier, Jacques de Smidt, Herbert Kuyvenhoven en informatie over het werk van Marga Coesèl. Ook het culturele erfgoed van de bibliotheek wordt belicht.

De bibliotheek bevindt zich op de eerste verdieping van het Hugo de Vries Centrum. Dit prachtige Rijksmonument van architect J.M. van der Meij van de Amsterdamse School werd als plantkundig laboratorium gebouwd van 1910-1912 en is gelegen naast de Hortus. Tot het culturele erfgoed behoort ook de bijzondere Spaarnbergkast op de eerste verdieping. Deze werd in opdracht van de toenmalige hoogleraar plantkunde T.J. Stomps (1885-1973) gemaakt voor de collectie botanische boeken afkomstig uit de boedel van A. van der Hoop, eigenaar van de buitenplaats Spaarnberg in Santpoort Zuid.

Hoe het archief van de Heimans en Thijssse Stichting tot stand kwam

In het kort wil ik enkele fragmenten schilderen uit de verzamelgeschiedenis van het archief. Eigenlijk begon het archief toen er nog geen Heimans en Thijssse Stichting was. In een boekenkast van Natuurmonumenten aan de Herengracht in Amsterdam werd in 1969 een Blue Band doos gevonden met daarin alle schetsboekjes en dagboeken van Jac.P.Thijssse plus een aantal persoonlijke papieren.

Deze doos was daar opgeborgen na de tentoonstelling ter nagedachtenis aan Thijssse's honderdste geboortedag. Voor die tentoonstelling had de familie Thijssse deze persoonlijke zaken afgestaan aan Natuurmonumenten.

De toenmalige directeur Hans Gorter schonk de doos met materialen aan de inmiddels opgerichte Heimans en Thijssse bibliotheek en archief.

Archiefmateriaal uit het eerste uur

Het archief groeide gestaag. Vele bekende natuurbeschermers ondersteunden het idee om al het materiaal betreffende natuurbescherming op één punt bij elkaar te brengen. Uit piëteit bewaarde men het materiaal, maar vaak werd het een last als men bijvoorbeeld ging verhuizen. De kleindochter van Eli Heimans bood een aantal koffers aan met daarin onder andere tekeningen van Eli Heimans en van haar vader Jacob Heimans. Hiermee was dus belangrijk materiaal van de natuurbeschermers van het eerste uur veilig gesteld. Maar daar bleef het niet bij. Aan het einde van zijn leven besloot Hans Gorter zijn archief af te staan aan de stichting. Dat was een bijzonder waardevolle schenking omdat Gorter lange tijd een centrale figuur binnen de natuurbescherming in ons land was. Zo had hij al zijn agenda's bewaard, die hij dag na dag had bijgehouden.

Korte tijd later besloot ook Victor Westhoff zijn archief af te staan. Dit archief was echter te omvangrijk om te kunnen verwerken. Daarom werd in overleg met Westhoff en zijn vrouw besloten het onder te brengen bij het Noord-Hollands Archief; de stichting bleef echter eigenaar. Steeds meer personen en ook organisaties schonken archieven. Bestuur en vrijwilligers gingen zich afvragen hoe de groei van het archief in goede banen geleid kon worden.

Natuurbeleving, -studie, -behoud en -educatie

Toen werden vier begrippen als richtlijn aangenomen: natuurbeleving, natuurstudie, natuurbehoud en natuureducatie. Hier zit een mooie opbouw in: je beleeft de natuur, je wil er meer van weten, je wilt het behouden en je wilt het overdragen aan anderen. De stichting gebruikt deze vierslag nog steeds. Toch bleef het moeilijk beslissingen te nemen voor het verzamelen van materiaal. Moest bijvoorbeeld wetenschappelijk materiaal opgenomen worden? Men vond van niet, maar zoals bij Westhoff gingen wetenschap en natuurbescherming dwars door het werk van één persoon heen. Daarop werd besloten alle documenten van Westhoff op te nemen.

Een andere manier om de verzameling hanteerbaar te houden was het onderbrengen van materiaal bij gespecialiseerde instanties. Zo ging al het audiovisueel materiaal naar het Nederlands Instituut voor Beeld en Geluid in Hilversum en alle glasnegatieven van Burdet, Steenhuizen en Strijbos naar het Nederlands Fotomuseum in Rotterdam, maar alles bleef eigendom van de stichting. De collectie fossielen van Eli Heimans, ondergebracht bij Artis, verhuisde naar Naturalis in Leiden. Alle schoolboeken werden geschonken aan de bibliotheek van de Universiteit van Amsterdam. Het past in deze ontwikkeling dat het archief nu is overgedragen aan de Artis Bibliotheek van de Universiteit van Amsterdam.

Jaap Zwier

HET HEIMANS EN THIJSSSE ARCHIEF NU

Op 5 februari 2016 vond de officiële overdracht van de bruikleen plaats aan de afdeling Bijzondere Collecties.

Nadat het archiefmateriaal van onze stichting in 2015 was geïnventariseerd en overgebracht naar de Artis Bibliotheek, vond op 5 februari 2016 de officiële overdracht van de bruikleen plaats aan de afdeling Bijzondere Collecties van de Universiteit van Amsterdam. Het archief is digitaal te raadplegen via de website van Bijzondere Collecties: kies daarvoor op de website van de Heimans en Thijssse Stichting 'Collectie - Archief en Documentatie' en klik dan op 'Archief van de Heimans en Thijssse Stichting'. Krantenknipsels en andere vormen van losse documentatie zijn achtergebleven in het depot in het Hugo de Vries Centrum.

Voor enkele (deel) archieven die eind 2015 zijn meegenomen naar de Artis Bibliotheek, maar die niet zijn geïnventariseerd en niet vermeld staan op de website, is een betere bestemming gezocht. Het archief van de Werkgroep Landschapsecologisch Onderzoek (WLO) is naar het archief van het Koninklijk Nederlands Aardrijkskundig Genootschap in Utrecht gegaan, waar zich het overige deel van het WLO-archief bevindt. Het archief van de Zoogdiervereniging is naar het Bureau van de Zoogdiervereniging in Nijmegen overgebracht. Het archief van de Stichting Mondiaal Alternatief is opgeborgen in het depot van deze stichting.

Het archief van de Nederlandse Jeugdbond voor Natuurstudie en de International Youth Federation for Environmental Studies and Con-

servation is in het Internationaal Instituut voor Sociale Geschiedenis in Amsterdam, waar het overgrote deel van de Jeugdbondsarchieven al aanwezig is.

Wat bieden we aan?

Wetenschappers, promovendi, studenten, scholieren, journalisten en belangstellenden kunnen het originele archiefmateriaal en documentatie gebruiken voor een publicatie, proefschrift, scriptie of werkstuk. Wat te denken van een biografie over een van de vele kleurrijke (of minder kleurrijke) natuurwetenschappers, -beschermers en -kenners, zoals de avontuurlijke natuurpublicist, fotograaf en filmer Jan P. Strijbos (1881-1983) of de natuurpopularisator Kees Hana (1910-1975)?

Drie studenten Wetenschapsgeschiedenis van de Universiteit van Amsterdam maakten in 2016 met hulp van onze conservator Marga Coesèl een documentaire over Jacob Heimans (zoon van Eli Heimans en hoogleraar plantkunde in Amsterdam). 'Jacob Heimans: een Joods talent in oorlogstijd' is te zien op YouTube. Ook hielp de stichting prof. Hans van Dyck (hoogleraar gedragsecologie aan de Katholieke Universiteit Leuven) met informatie over Niko Tinbergen voor een wetenschapsprogramma van de Vlaamse omroep Canvas (zoek op de website van Canvas naar 'Hans van Dyck').

Veel natuurliefhebbers hebben gedurende kortere of langere tijd

dagboeken bijgehouden over hun waarnemingen in de natuur en hun ervaringen op excursies, soms geïllustreerd met tekeningen of foto's. Jac.P.Thijssse is een voorbeeld maar in de collectie zijn ook dagboeken van onder anderen Rinke Tolman, Kees Hana en Henk van Halm.

Eli Heimans en Jac.P.Thijssse schreven elk vele honderden columns (natuurfeuilletons) in dag- en weekbladen. Zij waren lang niet de enigen; bekende natuur-columnisten zijn bijvoorbeeld Fop I. Brouwer, Jan Nijkamp en Koos van Zomeren. Ook in deze tijd is het een populair genre, denk aan Koos Dijksterhuis (Trouw), Kester Freriks (NRC Handelsblad) en Caspar Janssen (Volkskrant).

HET CULTUREEL ERFGOED VAN ONZE BIBLIOTHEEK

Het cultureel erfgoed van de Heimans en Thijsse bibliotheek

De ruim 14.000 boeken in de bibliotheek zijn gekarakteriseerd met behulp van ruim 1500 trefwoorden. Van elk nieuw op te nemen boek wordt gezocht naar de vijf tot tien trefwoorden waarin de boodschap van de auteur kan worden gevat. Door op de website - <http://www.heimansentijsssestichting/collectie/bibliotheek> - een of meer trefwoorden in te vullen die je interesse hebben, vind je alle titels die daar iets over te melden hebben. Dat kan gaan over voedselweb, territoriumgedrag, waterkringloop, schooltuinen, stads-ecologie tot natuurfilosofie en het ontstaan van de aarde.

Relatie mens en natuur

De boeken tonen de relatie van de mens met de natuur in de laatste eeuwen. De oudste kruidenboeken laten zien hoe afhankelijk de mens is van andere organismen voor voedsel en gezondheid. Die afhankelijkheid voor overleven zien we ook in de nieuwste boeken over het klimaat.

Voor de vraag hoe en door welke krachten dat ging, bevinden zich de bronnen in onze collectie boeken en rapporten.

Eerst publicaties over productievergroting door de landbouw om zeker te zijn van voldoende voedsel voor de groeiende bevolking. Heidevelden werden ontgonnen, beken rechtgetrokken, moerassen drooggelegd. Alles vastgelegd in geschriften met kaarten en tabellen. Daarna de geschriften over de prijs die de natuur betaalt en daarmee

ook de mens raakt. Om ook in de diepte van deze maatschappelijke processen te kunnen duiken, bevat de collectie naast overzichtspublicaties ook beleidsnota's, onderzoeksrapporten, afstudeerscripties, proefschriften en toespraken zoals oraties en afscheidsredes.

Zo is er voor tal van thema's informatie in de collectie. Men kan denken aan de haast romantische natuurbeschrijvingen van onbekende delen van de wereld in het midden van de 19e eeuw.

Reislustige biologen zagen kans om die nieuwe natuur te ontdekken, want de opkomende industrie schiep zowel geld en transportmiddelen als de wens om te weten waar grondstoffen te verwerven waren. Boeiend zijn ook de oude volksverhalen. Daarin kan je zien hoe een bepaalde cultuur in een bepaalde tijd keek naar de mens en de relatie met de natuur om hem heen.

De grootste stap naar onze tijd is dan naar de boeken van Frans de Waal en anderen over de mens als dier en onze overeenkomst met naast verwante apen en wat we van hen kunnen leren.

Nu is dat belang van de mens in feite alomvattend geworden. Het inzicht is gegroeid dat de toekomst van onze soort samenhangt met die van de andere soorten.

Dus het gaat om de hele complexiteit van het ecosysteem tot op wereldschaal. Alle biologische, sociale en geesteswetenschappen komen daarin samen.

Tijdreeksen

Om zoeken naar ontwikkelingen in de tijd gemakkelijker te maken hebben we enkele delen van de collectie in tijdreeksen gezet. Dat zijn de leerboeken voor lager, middelbaar en hoger onderwijs. Die staan in drie aparte kasten en in decennia gescheiden. Dat begint in 1850 en gaat door tot nu.

Datzelfde is gedaan met proefschriften, oraties, afscheidsredes, onderzoeksrapporten, beleidsnota's en jaarverslagen. Hierdoor is het mogelijk om antwoord te vinden op de vraag hoe men in een bepaalde tijd de mens zag in relatie tot de andere dieren, de natuur en meer complexe ecologische factoren. Door dat stap voor stap te onderzoeken kan zichtbaar worden gemaakt hoe dat in de tijd veranderde en waardoor en waarom. Deze kasten staan verlangend te wachten op geïnteresseerde onderzoekers.

Jacques de Smidt

TERUGBLIK OP 12 JAAR WEBSITEBEHEER

Begin 2005 was het zo ver, de website voor de Heimans en Thijssen Stichting was klaar. Van een basis gebouwd in de avonduren naar een volledig Content Management Systeem.

Al eerder had ik mijn eigen boekjes van Heimans, Thijssen en hun tijdgenoten in een overzicht op internet gezet, maar een website van de stichting bestond toen nog niet. Tijdens de vergadering van het Algemeen Bestuur in 2004 kondigde ik mijn plan al aan. Met de opmaak en het kleurenschema van de Nieuwsbrief als voorbeeld heb ik toen een website gebouwd.

De kennis hiervoor heb ik opgedaan uit meer dan een meter computerboeken over HTML, PHP en Javascript. Na vele avonden, weekenden en vakantiedagen prutsen was het uiteindelijk een (al zeg ik het zelf) mooie en functionele website geworden.

Gedurende twaalf jaar heb ik er met veel plezier actuele berichten over de stichting zelf, maar vooral ook over de relatie tussen mens en natuur, op gezet. Een website wordt echter pas bekeken wanneer bezoekers er naar toe gelokt worden. Daarom heb ik een programma gebouwd waarmee Nieuwsmails naar donateurs en overige belangstellenden verzonden konden worden. In deze Nieuwsmails die ik circa 4 à 6 keer per jaar verzond stonden korte samenvattingen en links naar de berichten op de website.

De laatste jaren heb ik ook een twitter- en een facebookpagina van de stichting gebruikt om de actuele berichten te promoten. De regelmatige 'likes' van de trouwe volgers gaven mij altijd veel voldoening!

Indertijd waren de gegevens van de bibliotheek van de stichting door een bureau ingevoerd in een database. Helaas konden deze gegevens niet gepresenteerd worden op de website. Via een export zijn deze gegevens geladen in een MySQL database. Er bleken helaas veel fouten en verdubbelingen in de database te zitten.

Ik heb toen het programma DIGIBIEB gebouwd, waarmee de boekengegevens ingevoerd en gewijzigd kunnen worden. Eddy van der Maarel heeft alle records nagelopen en zo nodig gecorrigeerd. Ook nu nog voeren Jacques de Smidt en andere vrijwilligers bijna iedere vrijdag gedreven de nieuwe boeken in DIGIBIEB in. Het zijn er nu ruim 14.000! Via een uitgekleepte versie van DIGIBIEB, de Catalogus, is het bestand van de bibliotheek op de website van de stichting voor iedereen te raadplegen.

Hoewel de website nog prima werkte was het vorig jaar tijd voor iets nieuws. Een site met een moderne uitstraling en vooral: door meer mensen te beheren. Omdat ik als enige berichten kon toevoegen (het was gewoon veel te complex om aan anderen uit te leggen hoe dat moest) was de situatie ook erg kwetsbaar. Bureau De Lynx heeft vorig jaar een mooie nieuwe site gebouwd op basis van een content management systeem (CMS). Iedereen met een account kan nu relatief simpel met de website aan de slag. Een goed moment om het hoofdbeheer van de website over te dragen, ik heb het eerlijk gezegd na twaalf jaar ook wel gezien.

Inmiddels heeft niemand minder dan Frank Berendse zich ontpopt tot een enthousiaste nieuwe beheerder! Ik blijf betrokken want ik blijf het onderhoud van DIGIBIEB en de koppeling aan de website wel verzorgen. Regelmatig 'kijk ik op afstand over de schouders' van de vrijdag-vrijwilligers mee om te controleren of het programma nog functioneert zoals het hoort en ben

ik beschikbaar voor het beantwoorden van vragen.

In februari ontving ik voor mijn inzet uit handen van Frank Berendse de zilveren spreuw, ik ben daar erg blij mee!

Herbert Kuyvenhoven

Introductie Piet Verdonschot

Piet Verdonschot (1955) is een aquatisch ecoloog en leider van de Kennisgroep Zoetwatersystemen van Alterra (Wageningen Environmental Research). Sinds 2013 is hij ook bijzonder hoogleraar Wetland Restoration Ecology aan de Universiteit van Amsterdam. Herstel-ecologie is 'een bewuste activiteit die het herstel van de gezondheid, integriteit en duurzaamheid van ecosystemen initieert of versnelt.' Dat kan ook gelden voor nieuwe ecosystemen, waarbij ecosystemprocessen worden toegepast voor een natuurlijke ontwikkeling.

De ervaring van de Kennisgroep Zoetwatersystemen geldt met name voor kleinere wateren, zoals beken en sloten. Daaraan is in de jaren 1980 en 1990 veel beschrijvend onderzoek gedaan, waaruit een typologie is ontwikkeld gebaseerd op de algen, waterplanten, macroinvertebraten en vissen, die daarin voorkomen. Sinds de eeuwwisseling werkt de groep ook steeds meer aan de grote rivieren en het Markermeer.

MAARTEN INTERVIEWT: PIET VERDONSCHOT

Piet Verdonschot (1955) is bijzonder hoogleraar in de ecologie van het herstel van waterrijke gebieden. Hij is een voorstander van toepassing van natuurlijke herstelprocessen die uitgaan van de bestaande milieuomstandigheden en van de eisen van de voor het herstel gewenste planten- en diersoorten.

Piet Verdonschot en zijn collega's hebben een ecologisch beoordelingsinstrumentarium voor de uitvoering van de Europese Kader-Richtlijn Water gemaakt op basis van hun typologie van Nederlandse zoetwater ecosystemen. Toen die beoordeling werd losgelaten op de Nederlandse wateren, zowel beken en rivieren als kanalen, plassen en meren, bleek de kwaliteit in het algemeen onvoldoende. Herstelwerk is al zo'n twintig jaren aan de gang maar het heeft nog maar relatief weinig opgeleverd.

De Wetland Restoration Ecology groep aan de Universiteit van Amsterdam richt zich op het voorspellen van herstel van zoetwater ecosystemen en op de toepassing van ecologische kennis in de herstel praktijk. Dat moet leiden tot beter en goedkoper ecologisch succes.

Macroinvertebraten

Piet Verdonschot en zijn groep kijken in het bijzonder naar macroinvertebraten (ongewervelde dieren die we nog met het blote oog kunnen zien, zoals insecten (larven), schelpdieren en wormen) als indicatoren van ecologische kwaliteit in oppervlaktewateren. Het gaat in Nederland om een paar duizend soorten en dat betekent dat je daarmee wateren goed kunt typeren. Ook komt de tijdschaal waarop ze reageren op veranderende milieu omstandigheden behoorlijk goed overeen met de tijdschaal van ingrepen in het waterbeheer.

Historische beheer maatregelen hebben in het algemeen geleid tot een verarming van de levensgemeenschappen in het water.

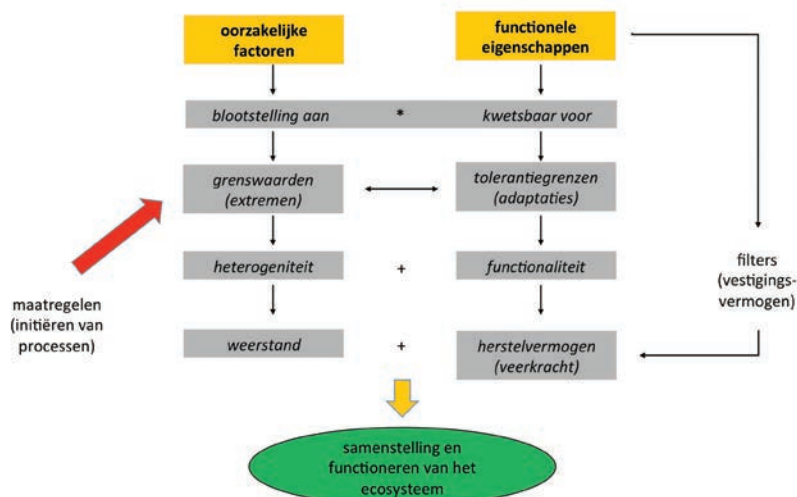
Kanaliserings van beken betekende minder ruimtelijke structuur en een snellere water afvoer, waardoor de leefomstandigheden voor planten en dieren slechter werden. Meer algemeen geldt in ons land dat de nadruk op het kwantitatieve waterbeheer (waterpeil, ontwatering) ten koste is gegaan van de waterwaliteit.

Eenvoud in samenhang

Piet Verdonschot denkt dat herstel projecten beter zullen werken als we ons richten op milieufactoren en functionele eigenschappen van soorten planten en dieren die ertoe doen. Met andere woorden, laten we kijken aan welke voorwaarden moet worden voldaan voor een natuurlijk en optimaal herstel. Hij noemt dat 'eenvoud in samenhang' en geeft dat in deze figuur overzichtelijk en begrijpelijk weer.

Het gaat dan om stroming, ruimtelijke structuur en aanwezigheid van (voedings)stoffen en om de mogelijke soorten planten en dieren, die kunnen voorkomen.

Daarna moet er een hersteldoel gekozen worden. Hoewel het verleidelijk is om terug te willen naar het systeem zoals het in het verleden was, is het de vraag of dat een realistisch verlangen en verwachting is. Voor de keuze van een hersteldoel kunnen we beter kijken naar wat ecologische ontwikkelingsprocessen kunnen bieden. Daarbij is gebleken dat ruimtelijke heterogeniteit en een beperkte variatie van fysieke processen en ruimtelijke kwaliteit bijdragen aan beter herstel. Uitgaan van wat er nog aan ecologische kwaliteit is heeft de voorkeur boven maatregelen die

Wat zijn de stappen in een ecologisch herstelplan? Het begint met een systeemanalyse van de milieuomstandigheden in een stroomgebied om een passend herstelplan te kunnen ontwikkelen.

een volledige herstart betekenen, zoals het aanleggen van nieuwe beken en waterlopen.

Maarten Smies
Foto: Joost Oerlemans

EINDE VAN EEN TIJDPERK

INEKE THIJSSSE (1922 - 2017)

In april van dit jaar overleed Ineke Thijsse, kleindochter van Jac.P. Thijsse.

In oktober 2012, bij de presentatie van de brievenbundel 'Wanhoop nooit aan vooruitgang' in de Artis Bibliotheek, waren ze er nog alle drie: Ineke, Hans en Co Thijsse. Deze drie – van de in totaal zeven – kleinkinderen van Jac.P.Thijsse kwamen altijd trouw naar bijeenkomsten waarop hun grootvader in het zonnetje werd gezet.

De vier andere kleinkinderen van Jac.P. woonden in het buitenland of waren al eerder overleden.

Veel donateurs van de Heimans en Thijsse Stichting zullen Ineke, Hans en Co wel hebben meegemaakt op bijeenkomsten van de stichting. Helaas zullen wij ze voortaan moeten missen. Op 19 april van dit jaar overleed Ineke Thijsse. Al eerder, namelijk in 2013, was haar broer Co overleden. Hun neef Hans Thijsse stierf in 2015. Alle drie bereikten zij de leeftijd der zeer sterken: Co werd 88, Hans 96 en Ineke 95 jaar oud.

Zelf heb ik heel goede herinneringen aan deze drie nazaten van Jac.P.Thijsse. Het was elke keer

weer een genoegen hen te zien en te spreken, en ik kon altijd met vragen over hun grootvader bij hen terecht. Net als hij hadden zij een geheugen om jaloers op te zijn.

Goede contacten met de familie Thijsse waren er overigens al lang voordat ik in 1988 bij de Heimans en Thijsse Stichting kwam. Ook de twee zonen van Jac.P.Thijsse gaven in hun tijd regelmatig acte de presence op bijeenkomsten van de stichting. De oudste: Johannes

Theodoor (Jo) was de vader van Hans. De jongste, die net als zijn vader Jacobus Pieter (Ko) heette, was de vader van Ineke en Co. Wij hebben in ons archief foto's waar Jo en Ko op staan. Ook zij werden oud, beiden rond de 90.

De familie Thijsse was heel genereus in het beschikbaar stellen van archiefmateriaal van de naamgever van onze stichting. Dankzij hen beschikt de stichting thans over een uitgebreid archief van de grondlegger van de Nederlandse natuurbeschermer, met onder meer diploma's, oorkonden, schetsboekjes, dagboeken en brieven.

Marga Coesèl

Foto: Ineke, Hans en Co Thijsse & kleindochter Myrthe Heimans in 1998

COLOFON

Het doel van de Heimans en Thijsse Stichting is het draagvlak voor natuurbescherming en natuur- en milieueducatie te versterken. Dit doen we door onder andere de toekenning van de Heimans en Thijsse Prijs, het organiseren van activiteiten en het uitgeven van een nieuwsbrief. We beheren historisch materiaal en een bibliotheek.

Adres Secretariaat, Bibliotheek en Archief

Hugo de Vries Centrum
Plantage Middenlaan 2c
1018 DD Amsterdam
Postbus 20123
1000 HC Amsterdam
heimans-en-thijsse-st@kpnmail.nl
www.heimansenthijssestichting.nl

Openingstijden bibliotheek en archief

De bibliotheek is toegankelijk op vrijdag van 10.00 - 16.30 uur en op afspraak (jt.de.smidt@hetnet.nl).

Het archief is ondergebracht in de Artis Bibliotheek, Plantage Middenlaan 45, 1018 DC Amsterdam.

Het archief is digitaal toegankelijk. Kijk op onze website voor het adres.

Dagelijks Bestuur

F. Berendse, voorzitter, voorzitter
Heimans en Thijsse Steunfonds
frank.berendse@wur.nl
H. van Oene, secretaris-penningmeester
vanoene@upcmail.nl
M. Coesèl, conservator
m.j.coesel-wouda@uva.nl
A.M.M. van Haperen
P.C. de Hullu
M.J. Wassen

Redactie Nieuwsbrief

Eddy van der Maarel, Lydia Haafkens en Maarten Smies (maarten@smies.org)

Donateurs

Donateurs ontvangen de Nieuwsbrief en uitnodigingen voor manifestaties. Donatie bedraagt €25,00 (studenten € 12,50 - instellingen minimaal € 70,-) over te maken op rekening NL52 INGB 0003 8310 69 trnv Heimans en Thijsse Stichting, ow naam & adres.

Giften en legaten

Voor giften en legaten kunt u contact opnemen met de penningmeester (vanoene@upcmail.nl). De Stichting is een culturele ANBI instelling.